

सांख्यज्ञानं शुद्धचिन्मात्रं तस्य स्वरूपमित्यर्थः तत्तत्त्वे मानमाह अभिज्ञानानीति घटादीनां ज्ञानानि तान्येव तस्यामूर्तेर्ब्रह्मणो मतं ज्ञानं मनज्ञानेऽस्माद्भावे निष्ठा निर्विषयघटादिज्ञानमेव परं ब्रह्मेत्यर्थः यथोक्तं वा
 तिके परागर्थप्रमेयेषु याफलत्वेन संमता संवित्सैवेह मेयार्थो वेदां तोक्तिप्रमाणत इति ॥ १०६ ॥ यदुक्तं विष्णुब्रह्मतत्सच्चिदानंदरूपं तत्र स्थावरेषु स दंशमात्राभिव्यक्तिः जंगमेषु सच्चिदंशयोर्विद्वत्सु सच्चिदानंदं शानां त्रया
 णामप्यभिव्यक्तिरिति तेषामुत्तरमुत्तरं श्रेष्ठमित्याह द्वाभ्यां द्विविधानीति अगमं स्थावरं ॥ १०७ ॥ महत्सु ब्रह्मविस्तु यन्महत्ज्ञानं तत्सांख्यागतं सांख्येऽतर्गतं एतेन सांख्यविज्ञानात्सर्वविज्ञानमुक्तं तथाच स्थावराज्जं

अमूर्तेस्तस्य कौंतेय सांख्यं मूर्तिरिति श्रुतिः ॥ अभिज्ञानानि तस्याहुर्मतं हि भरतर्षभ ॥ १०६ ॥ द्विविधानीह भूतानि पृथिव्यां पृथिवीपते ॥ जंगमागमसंज्ञानि
 जंगमंतु विशिष्यते ॥ १०७ ॥ ज्ञानं महद्यद्विमहत्सुराजन्वेदेषु सांख्येषु तथैव योगे ॥ यच्चापि दृष्टं विविधं पुराणे सांख्यागतं तन्निखिलं न रेख ॥ १०८ ॥ यच्चेति हासे
 षु महत्सु दृष्टं यच्चार्थशास्त्रे नृपशिष्टजुष्टे ॥ ज्ञानं च लोके यदि हास्ति किंचित्सांख्यागतं तच्च महन्महात्मन् ॥ १०९ ॥ शमश्च दृष्टः परमं बलं च ज्ञानं च सूक्ष्मं च यथा वदु
 क्तं ॥ तपांसि सूक्ष्माणि सुखानि चैव सांख्ये यथा वद्विहितानि राजन् ॥ ११० ॥ विपर्यये तस्य हि पार्थ देवान्गच्छन्ति सांख्याः सततं सुखेन ॥ तांश्चानुसंचार्य ततः कृता
 र्थाः पतन्ति विप्रेषु यतेषु भूयः ॥ १११ ॥ हित्वा च देहं प्रविशन्ति देवं दिवौ कसोऽयामिव पार्थ सांख्याः ॥ अतो धिक्कं ते भिरता महार्हे सांख्ये द्विजाः पार्थिवशिष्टजुष्टे ॥
 ११२ ॥ तेषां नतिर्यग्गमनं हि दृष्टं नार्वाग्गतिः पापकृताधिवासः ॥ न वा प्रधाना अपि ते द्विजा तयो ये ज्ञानमेतन्नूपते नुरक्ताः ॥ ११३ ॥ सांख्यं विशालं परमं पुराणं
 महार्णवं विमलमुदारकांतं ॥ कृत्स्नं च सांख्यं नृपते महात्माना रायणो धारयते प्रमेयं ॥ ११४ ॥ एतन्मयोक्तं न रदेव तत्त्वं नारायणो विश्वमिदं पुराणं ॥ ससर्गकाले
 च करोति सर्गं संहारकाले च तदतिभूयः ॥ ११५ ॥

गमं श्रेष्ठं जंगमेष्वपि विद्वान् श्रेष्ठतर इति भावः ॥ १०८ ॥ १०९ ॥ शमादिकं सर्वं सांख्ये सांख्यविज्ञाननिमित्तं विहितमित्यर्थः ॥ ११० ॥ विपर्यये किंचित्साधनवैकल्यात् ज्ञानानुत्पत्तौ यतेषु यत्नशीलेषु तां
 श्चानुसंचार्य तेषां साधिपत्यं कृत्वा ॥ १११ ॥ महार्हे अतिपूज्येऽधिकमभिरतास्ते देवं तत्पदार्थं प्रविशन्ति क्रमेणैति शेषः ॥ ११२ ॥ कीदृशी गतिः या पापकृतानां अधिवासः एतत्परोक्षज्ञानफलमुक्तं ॥ ११३ ॥
 अपरोक्षज्ञानफलमाह सांख्यमिति कृत्स्नं सांख्यं यो धारयते साक्षात्कृत्यास्ते स नारायणः परं ब्रह्मैव तथाच श्रुतिर्ब्रह्मविद्वद्ब्रह्मैव भवतीति ॥ ११४ ॥ हेनरमया एतद्देवस्यात्मनस्तत्त्वमुक्तं तच्च नारायणो विश्वमि
 ति सर्वं स्वत्विदं ब्रह्मेति श्रुतेरित्यर्थः तत्र हेतुः स इति एतेन तज्जलानिति श्रुतेरर्थ उक्तः ॥ ११५ ॥